

SOFOKLO, *FILOKTET*, RED. OZREN PROHIĆ, HNK VARAŽDIN, PREMIJERA 10. STUDENOGA

Promišljen projekt

Sofoklov *Filoktet*, u adaptaciji redatelja Ozrena Prohića i dramaturga Ivana Penovića, premijerno izveden 10. studenog na velikoj pozornici varaždinskoga Hrvatskog narodnog kazališta, promišljena je esej-predstava, što u nas baš i nije čest slučaj kada je riječ o takozvanim pametnim redateljskim projektima. Bavi se vječnim i aktualnim problemima naše civilizacije, koji, čak i kada su slikovito predstavljani, nisu uvijek i jasno artikulirani jer je u toj našoj civilizaciji akumulirano više nejasnih želja negoli namjera da se nejasnoće rastvore i raskrinkaju. Riječ je o predstavi-projektu, koja na grčkoj tragediji, na njezinim problemima i moralnim dilemama, nastoji pojasniti nemoral i manipulacije našega "pametnoga" doba.

Filoktet je uvelike suvremena predstava i stoga jer u sebi – ne samo po sadržaju i po sudbini glavnog lika nego i po dramaturškim zahvatima i redateljskim rješenjima – anticipira i situira ne samo političku stvarnost nego i suvremene političke intencije, koje malo mare za obične ljude. U kazališnoj afiši piše da tragedija počinje dolaskom Neoptolema (Karlo Mrkša), Ahilejeva sina, i Odiseja (Ljubomir Kerekeš) na mitski, puisti otok Lemnos, u trenutku kada Odisej govori Neoptolemu kako „da pridobije slavni luk kojim će se osvojiti Troja“, a koji „već deset godina na otoku drži Filoktet (Stojan Matavulj), ranjenik kojega su ostavili, iako on tvrdi da su ga izdali, njegovi suborci na čelu s lukavim Odisejem“. Mladog Neoptolema Odisej savjetuje kako da prijevarom dođe do cilja, „da uzme njemu namijenjeni luk, čemu se on kao sin slavnog ratnika i mladić neokaljane savjesti protivi“.

Od činjenica koje je Sofoklo upisao u tragediju, dakle u protagoniste i njihove od-

Filoktet Stojana Matavulja bio je uvjerljiv i dramski slojevit

Izvor: HNK u Varaždinu

nose, redatelj Prohić i dramaturg Penović "odustaju" i osobne drame *Filokteta* i Neoptolema "prevode" u esejiziranje; publici pojašnjavaju što je o tim odnosima i dilemama napisao primjerice Kant. Ili, u duhu današnjih ljudskih prava i sloboda, sugeriraju i konstruiraju svoju istinu o Neoptolemovim sumnjama i sumnjičenju drugih, ponajviše Odiseja, jer su Odisejeva rješenja Neoptolemu samo „ponudeni odgovori koje su drugi osmislili i koji drugima idu u korist“. Tako zamišljena i realizirana predstava osim izvedbeno teatroloških i egzistencijalno-moralnih pitanja nameće filozofsko-ontološko: Što uopće znači biti i postojati?

Dramaturg Penović pita se: „Što je s čovjekom samim i s onim što on osjeća kao potrebu izvan vremena u kojem živi? Možemo li ovdje uopće govoriti o moralnim odlukama, ako ni jedna od tih odluka nije

inicirana moralnom prosudbom. Na koncu, je li tragičnost ovih likova njihova krivica, je li njihovo gotovo kanonsko postavljanje u mitsku sliku diskutabilno ili su svemoćni, lijeni bogovi tako sudbinski odredili? Gdje je u svemu tome *Filoktet*? Skriva li on luk ili težina luka zaklanja njegove patnje? Što ostaje od čovjeka u osami? Kome on odgovara posljednjih deset godina?“

Penović misli da težina *Filokteta*, „njegova tragičnost, leži u rastezanju te patnje“, da „ludilo ljudskog uma ne dolazi iz hektike zbivanja, već nemogućnosti razrješenja jedne odluke, čija snaga ne jenjava promjenom u odnosima likova“ jer se „ne može razriješiti racionalnim djelovanjem“. Zbog toga „nam ostaje čekati bogove, a čekamo ih već predugo i čekati nam ne gine, a vrijeme je odavno isteklo“.

U samoj izvedbi mjesto zbivanja čine tri

scenska prostora (scenograf Žorž Draušnik); gledalište je more, scena je otok, a konstruirana je klaustrofobična kocka Filoktetova pećina. Ulogu sumnjivaca, analitičara i zagovornika suvremene "istine" Prohić je namijenio zboru, predvodi ga Sunčana Zelenika Konjević (Zborovođa, Uhoda kao Trgovac/Heraklo), koji u njegovoj redateljskoj interpretaciji ustrajava na znakovnom teatru i suvremenoj, televizijskoj tehnologiji, čime poruke i sadržaj projekta umnožava, posuvremenjuje, a time i pojačava Filoktetove već postojeće sumnje i strahove. Sugerira da *Filoktet* više nije samo u vlasti grčkih bogova nego i suvremenih bogova tehnologije i manipulacije.

Time nam pesimistično poručuje da dileme grčke tragedije nisu samo dileme davno nestalih vremena i njihovih moralnih dvojbi, nego su i nove, suvremene, još neprepoznate, nespoznate i nedefinirane dileme sadašnjosti, koja se uglavnom prilagođava vlasti i vladanju ne mareći za ičije mišljenje, a pogotovo je ne zanima mišljenje mladog čovjeka, kakav je Neoptolem, čiji je mladićki bunt "besmislen" jer takav otpor graniči s ludošću i ne koristi nikomu.

U tako zamišljenoj predstavi glumački su najviše pokazali Stojan Matavulj, čiji je *Filoktet* bio uvjerljiv i dramski slojevit, Ljubomir Kerekeš, čiji je *Odisej* odlučno i lukavo manipulirao neodlučnošću Neoptolema, kojega je nečujno, neartikulirano i bojažljivo interpretirao Karlo Mrkša. Dobre kostime kreirala je Mirjana Zagorec, zanimljiv scenski pokret osmislila je Zrinka Lukčec Kiko, poticajne videoprojekcije i rasvjetu ponudili su Ivan Faktor i Vesna Kolarec, a dojmljivu glazbu Davor Bobić.

ANDRIJA TUNJIĆ